

Rozhovor se žákem s odlišným mateřským jazykem – část A

Informace pro osobu, která povede rozhovor

Cíl rozhovoru

Cílem rozhovoru je získat informace o jazykovém zázemí žáka a o jeho potřebách v oblasti češtiny přímo od něj.

Rozhovor je primárně součástí komplexní jazykové diagnostiky, nicméně informace získané jeho prostřednictvím mohou doplnit informace z rozhovoru s rodiči žáka při jeho nástupu do školy. Obzvláště důležité mohou být v případě, že se takový rozhovor nekonal.

Vhodná doba pro provedení rozhovoru

Rozhovor mapuje jazykové zázemí žáka a není vázán ani na délku pobytu, ani na míru znalosti češtiny. Může být použit kdykoliv, když je zapotřebí blíže poznat jazykové zázemí žáka, jeho aktuální potřeby a názory ohledně češtiny, např.:

- jako součást trojdílného diagnostického nástroje¹,
- samostatně jako součást přijímacího pohovoru,
- kdykoliv v průběhu školní docházky v případě potřeby vyhodnocení a optimalizace procesu výuky češtiny.

Podmínky provedení rozhovoru

Osoba, která povede rozhovor, musí být **pedagogický pracovník ve smyslu zákona o pedagogických pracovnících**. Efektivita a celková smysluplnost rozhovoru bude značně podpořena, když bude jeho provedením pověřen pedagog se zkušenostmi s prací se žáky s OMJ a odpovídajícími osobnostními charakteristikami – celkovou vřelostí, empatií, pochopením atd.

Rozhovor musí být veden **v rodném jazyce dítěte nebo v jiném jazyce, ve kterém je žák schopen plynule hovořit**². Osoba, která rozhovor povede, buď tento jazyk ovládá, případně je škola schopná zaručit tlumočnicka³. V případě nemožnosti zajištění komfortní komunikace pro žáka s OMJ (přímé nebo prostřednictvím tlumočnicka) se rozhovor konat nemůže a je tak z diagnostiky žáka vyloučen z důvodu logistických překážek na straně školy.

Struktura rozhovoru

Rozhovor se žákem s OMJ obsahuje tři tematické okruhy zásadní pro jazykovou diagnostiku, včetně návrhu otázek. Obsahuje otázky možné/vhodné k použití při různých, výše nastíněných, situacích. Navržený set je poměrně univerzální a umožňuje učitelům měnit výběr otázek a průběh rozhovoru dle situace (doba provedení – při vstupu do školy, nebo později, dle věku dítěte, jeho nálady, stupně otevřenosti, úrovně kognitivního vývoje apod.). Část otázek je opatřena komentářem,

¹ Rozhovor se žákem s odlišným mateřským jazykem (OMJ) je součástí nástroje pro zjišťování úrovně jazykových kompetencí žáků s OMJ, který je vytvářen v rámci projektu IPs APIV A (<http://nuv.cz/projekty/apiva>). Další částí tvoří jazykový test a učitelovo hodnocení jazykové kompetence žáka v češtině.

² Z toho vyplývá, že se nebude jednat o češtinu; plynulé ovládnutí češtiny zároveň znamená, že žák nevyžaduje v této oblasti zvláštní pomoc.

³ Služby tlumočnicků zprostředkují školám krajská centra podpory pedagogických pracovníků NPI ČR, <https://cizinci.npi.cz>.

který může pomoci učiteli ve výběru skupiny otázek vhodných pro toho kterého žáka. Z tohoto důvodu je nutné se na rozhovor pečlivě připravit.

Nabízený výběr otázek je sestaven tak, aby umožnil získání relevantních informací v rámci běžného rozhovoru. Metodologicky vzato se jedná o rozhovor s polootevřenými a otevřenými otázkami s tím, že se nepočítá s pokládáním detailnějších otázek a s prohlubováním rozhovoru. Osoba, která povede rozhovor, by měla mít vždy na paměti, že jeho cílem je získat základní informace o jazykovém zázemí žáka a o jeho potřebách v oblasti češtiny; tento nástroj není určen k diagnostice, která vyžaduje psychologické či speciálně pedagogické vzdělání.

Příprava na rozhovor a jeho průběh

Především je třeba projít všechny otázky, označit si ty, které mohou být funkční pro rozhovor s tím kterým žákem a také označit ty, které nebudou použitelné (zejména u mladších žáků). Způsob výběru otázek je více specifikován v poznámkách 5-11 pod čarou v části B (záznamovém archu). Kromě detailního prostudování záznamového archu je zapotřebí vybrat vhodné prostředí a dobu provedení. Zásadní je zde tiché prostředí, aby pozornost žáka nemohla být rozptylována a aby se rozhovor konal v době, kdy je dítě zdravé a odpočínuté (určitě ne po vyučování, ne před obědem a hned po něm). Optimálně dopoledne, v době trvání výuky předmětu, ze kterého žák momentálně nejméně profituje z důvodu neznalosti jazyka – rozhodnutí je zde na škole.

Odpovědi žáka je třeba zapisovat hned během hovoru, dle vlastního uvážení buď doslova, nebo ve formě shrnutí. Je možné zapisovat odpovědi nejdříve „nanečisto“, obzvlášť v případě, že rozhovor probíhá v cizím jazyce. Případné dokončení zápisu **v češtině** musí proběhnout ihned po jeho ukončení.

Záznamový arch je jednoduše tisknutelný, obsahuje pouze 2 stránky. Pořízený zápis

- je zdrojem konkrétních informací, které nevyžadují další, složitější interpretace,
- je okamžitě využitelný pro každého pedagogického pracovníka (pracovníka poradny apod.), který se podílí na nastavení optimálních podmínek pro vzdělávání žáka.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je kolektiv autorů NPI ČR (nástupnická organizace NÚV, projekt IPs APIV A v letech 2017 až 2022).

Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) – Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

Rozhovor se žákem s odlišným mateřským jazykem – část B

Záznamový arch

1. Základní informace				
Jméno a příjmení žáka				
Délka pobytu v ČR ⁴				
Škola, třída				
Od kdy je žákem naší školy				
Učitel, který vedl rozhovor				
Datum a čas trvání rozhovoru				
2. Jazykové zázemí žáka ⁵				
<i>Jaký jazyk znáš nejlépe?</i>	porozumění	mluvení	čtení	psaní
.....				
<i>Znáš ještě nějaké jiné jazyky? Jak dobře?</i>				
.....				
.....				
.....				
<i>Učil/a ses už někdy nějaký jazyk psaný latinskou abecedou?⁶</i>				
3. Jazykové zázemí rodiny ⁷				
<i>Jakým jazykem/jazyky mluvíte doma? V jakých situacích?</i>				

⁴ Uveďte, pokud tento údaj je znám.

⁵ Není cílem vyplnit každé políčko. Dotazujte se dle věku a rozumové vyspělosti žáka, které ovlivňují jeho schopnost sebehodnocení. U starších žáků je předpoklad, že už budou chápat rozdělení na porozumění, mluvení, čtení, psaní a ohodnotit se, např. velmi dobře – středně – slabě – nebo jakkoliv jinak. U mladších žáků přizpůsobte detailnost otázek konkrétnímu dítěti. Poznamenejte dle toho, co uvádí žák. Lze také doplnit o srovnání s informacemi od rodičů apod. Název jazyka pište rovnou do okénka pod otázku.

⁶ Také dle uvážení učitele – především pro starší, nově příchozí žáky, bez znalosti češtiny, s předpokládaným rodným jazykem používajícím jinou než latinskou abecedu, především u vstupního pohovoru.

⁷ Detailnost otázek i zde přizpůsobte věku a rozumové vyspělosti. Uvedená varianta je maximálně detailní, pro staršího žáka.

<i>Jakým jazykem/jazyky mluví mezi sebou rodiče?</i>	
<i>Víš, jaký jazyk/jazyky zná Tvoje Máma?</i>	
<i>Táta?</i>	
<i>Sourozenci?</i>	
4. Vztah žáka k češtině	
<i>Učil/a ses někdy česky?⁸</i>	
<i>Jak dlouho? Kde?⁹</i>	
<i>Co se Ti líbí na češtině?</i>	
<i>Učí se někdo u Tebe doma také česky?</i>	
<i>Pomáhá Ti někdo doma s domácími úkoly Kdo? Jak?</i>	
<i>Využíváš google překladač a vyhledávání informací na internetu v češtině?¹⁰</i>	
<i>Máš ve škole kamarády, se kterými mluvíš česky?¹¹</i>	
<i>Mluvíš česky s někým mimo školu?</i>	
<i>Díváš se na filmy/video v češtině, čteš knihy nebo časopisy?</i>	
<i>Chtěl/a bys nějak pomoci s češtinou? Jak?</i>	

Prostor pro jakékoliv poznámky učitele k obsahu či průběhu rozhovoru:

⁸ U nově příchozích žáků; lze navázat na informace z části 2. Jazykové zázemí žáka.

⁹ Spíše u starších žáků, u mladších žáků údaje – obzvlášť o čase – nemusí být přesné.

¹⁰ Spíše u starších žáků.

¹¹ Neptejte se na jména – zápis pouze, když je žák sdělí spontánně sám.